

بازتاب روابط سیاسی و تجاری شاه عباس اول و جمهوری ونیز در اسناد و آثار هنری آرشیو

ونیز و موزه کورر^۱

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۷/۲۳

فریناز فربود^۲

شعله مصطفوی^۳

یاسمن فرهنگ پور^۴

چکیده

تا پیش از دوره صفوی، روابط ایران و غرب، بسیار محدود بود و تنها اسناد کمی در زمینه حضور تجار ونیزی در تبریز عصر ایلخانی، روابط ایران و اسپانیا در دوره تیموری و اتحاد ایران با جمهوری ونیز به منظور مقابله با ترکان عثمانی از دوره آق قویونلوها در دست است؛ اما دوره شاه عباس اول را باید نقطه عطفی در روابط ایران و اروپا دانست که پیش از این نیز در تحقیقات تاریخ سیاسی درباره آن مطالبی آمده است؛ اما مقاله حاضر با هدف بررسی نقش آثار هنری در قالب هدایای سیاسی و پیگیری نحوه بازتاب هنر ایران در آثار به جای مانده از هنر وقت جمهوری ونیز، به بررسی اسناد باقی مانده از این دوران پرداخته است. این پژوهش با استفاده از روش توصیفی-تاریخی و با بررسی اسناد مکتوب موجود در آرشیو ملی ونیز و آثار هنری موزه کورر مربوط به آن دوران، انجام شده است. روش گردآوری داده ها کتابخانه ای و اسنادی است؛ نتایج پژوهش نشانگر رویکردهای شاه عباس در روابط خود با ونیز در سه بُعد سیاسی، فرهنگی و اقتصادی با اولویت گسترش جنبه های فرهنگی است که در نتیجه آن، ثبت رویداد در اسناد ونیز، ثبت هدایای ایران و توجه به سیما و پوشش سفیران ایرانی به عنوان سوژه های جدید، توسط هنرمندان مقیم در این شهر رواج پیدا کرد و آن را باید زمینه ساز اولیه شناخت اروپاییان از ایران دوره صفوی دانست که ضمن ترویج فرهنگ و هنر ایرانی در ونیز و گسترش آن به سایر کشورهای غربی، موجب گسترش روابط و حضور بیش تر اروپاییان در ایران شد.

واژه های کلیدی: شاه عباس، دوران صفوی، جمهوری ونیز، آرشیو ملی ونیز، موزه کورر، روابط خارجی ایران.

1-DOI:10.22051/JJH.2023.42666.1924

۲- فریناز فربود، دانشیار گروه طراحی پارچه و لباس، دانشکده هنر، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران، نویسنده مسئول. f.farbod@alzahra.ac.ir

۳- شعله مصطفوی، گروه مطالعات تاریخ هنر و فرهنگ، موزه ملی بادن، آلمان. schoole.mostafawy@landesmuseum.de

۴- یاسمن فرهنگ پور، دکتری تاریخ هنر، دانشکده تاریخ، دانشگاه فلورانس، فلورانس، ایتالیا. Yasaman.farhangpour@gmail.com

جمهوری ونیز در طول مدت حیات خود (۶۹۷-۱۷۹۷ م.)، همواره، در صدد ارتباط با کشورهای اسلامی بوده است (بولنوا، ۱۳۸۳: ۲۶۸). با تشکیل دولت صفوی (۱۵۰۱ م.)، به دست شاه اسماعیل یکم (۱۵۰۱-۱۵۲۴ م.)، اتحاد اروپاییان با ایران بر علیه ترکان عثمانی ادامه پیدا کرد و با توجه به پیشروی عثمانیان در غرب، تمایل دول غربی برای مقابله با آنان و یافتن متحدانی در این راستا، روبرو افزایش گذارد. در دوران شاه عباس یکم (۱۵۸۷-۱۶۲۹ م.)، ارسال نامه ها و هدایایی توسط سفیران او به جمهوری ونیز، برقراری روابط دوستانه با هدف توسعه روابط سیاسی و نظامی به یکی از مسایل مهم تبدیل شد. از آنجایی که تبادل هدایا و سفیران بین این دو قدرت سیاسی وقت بسیار زیاد بود، امروزه مدارک و آثار هنری متعددی در موزه کوژرو ونیز و آرشیو ملی^۲ این شهر وجود دارد که قادرند اطلاعات مستقیمی در زمینه دلایل، اهداف و چگونگی ارتباطات مزبور را نشان دهند. با توجه به عدم دسترسی آسان به این منابع، تقریباً در هیچ یک از تحقیقات ایران، این اسناد مورد بررسی قرار نگرفته اند. در پژوهش حاضر سعی شده تا با بهره گیری مستقیم از آرشیو ونیز، به شیوه کتابخانه ای و اسنادی، جزییات روابط میان شاه عباس صفوی و جمهوری ونیز و نقش وی در شکل دادن و توسعه روابط سیاسی، فرهنگی و تجاری با اروپا و هم چنین، نوع نگرش دولت مردان جمهوری ونیز در باب این موضوع و هم چنین، حضور هنر و شخصیت های ایرانی در نقاشی های ونیزی مورد بررسی و تشریح قرار گیرند. نتایج به دست آمده نشان دهنده آن است که، روابط شاه عباس یکم و جمهوری ونیز در مدت زمان پادشاهی وی با اولویت روابط دوستانه و فرهنگی انجام می شده و در میان مدارک و هم چنین، نوع هدایای ارسالی، می توان به این نکته مهر تایید زد که او در پس این روابط هدف گسترش تجارت ایران را در سر داشته است؛ در نتیجه، این نوع از روابط او با اروپا و خصوصاً جمهوری ونیز و به دلیل احترام زیادی که ونیزیان برای وی قایل بودند، ثبت چهره

سفرای فرستاده او به یک موضوع هنری در آن زمان تبدیل شده است. از طرفی، می توان اشاره به نام او و هدایای فرستاده شده از طرف وی را در مدارک به جای مانده ردیابی و تحلیل کرد که به نوعی به شیوه ثبت فاکتور نویسی جدید در این شهر منجر شد. این پژوهش به دنبال بررسی نوع روابط حاکم بین شاه عباس اول و جمهوری ونیز و تاثیر آن بر هنر و سندنویسی وقت این شهر، به بررسی مدارک به جای مانده از این دوران پرداخته است.

روش پژوهش

روش انجام این پژوهش، توصیفی-تاریخی است. گردآوری داده ها کتابخانه ای و اسنادی است و بر این اساس، این پژوهش در ابتدا، به واسطه تحقیقات کتابخانه ای و آرشیوی، اطلاعات تاریخی مربوطه را جمع آوری و بررسی کرده و سپس، آثار هنری تاثیر پذیرفته از این روابط را معرفی کرده است.

پیشینه پژوهش

در راستای روابط حکومت صفوی و اروپا، سفرنامه های زیادی از نویسندگان مختلف اروپایی به رشته تحریر در آمده است که امروزه، مهم ترین منابع پژوهش در این زمینه محسوب می شوند. شرلی (۱۳۸۱)، در «سفرنامه برادران شرلی» درباره تجارت، مردم، آداب و رسوم دوره صفوی اطلاعاتی را ارائه داده و تاورنیه (۱۳۹۹)، سیاح قرن ۱۷ میلادی با نوشتن «سفرنامه تاورنیه» نقش مهمی در شناساندن ایرانیان به اروپا و به ویژه، فرانسویان داشته است. شاردن (۱۳۹۳)، در «سفرنامه شاردن» جزییات دقیقی از زندگی مردم و هنرهای ایران در این دوره را ثبت کرده است. کمپفر (۱۳۶۳)، پزشک آلمانی نویسنده «سفرنامه کمپفر» است. نقشه ها و طرح های وی نقش مهمی در بازسازی باغ ها و فضای شهری اصفهان دارد. کتاب «دون ژوان ایرانی» نوشته بیات (۱۳۳۸)، یکی از منابع دست اول آغاز صفوی تا دوره شاه عباس به حساب می آید و قزوینی (۱۳۸۳)، در کتاب «تاریخ جهان آرای صفوی یا عباسنامه» به تفصیل، دودمان صفوی را از آغاز تا شاه عباس دوم شرح داده است از دیگر منابع معتبر در این حیطه

تصویر ۱- نامه شاه عباس به پاپ کلمنت هشتم
(Fekete, Lajos, Hazai, 1977: 469-475).

که در آن به برقراری روابط دوستانه تاکید کرده است (تصویر ۱). شاه عباس با وجود این که در این زمان خاص، وقتی برای مقابله با عثمانیان نداشت و مشغول مقابله با ازبک‌ها در شرق ایران بود؛ اما اقدام به فرستادن نمایندگان به دربارهای اروپایی برای اتحاد با آن‌ها در مقابل عثمانیان نمود؛ تاکاری را که قبل از او پدر و پدربزرگش انجام داده بودند، ادامه دهد (Davies, 1967: 103-104). در نهایت و با هدف مقابله با دشمن واحد، ایران و جمهوری ونیز تبدیل به متحدان یکدیگر شدند. با وجود این که، این روابط در ابتدا، با رویکرد سیاسی شکل گرفت، با بررسی مدارک آرشیو ملی ونیز و آثار موجود در موزه کورر می توان دید که در اکثر نامه‌های رد و بدل شده بین شاه عباس و جمهوری ونیز، به استحکام روابط فرهنگی و دوستانه میان این دو کشور تاکید شده است. طی پادشاهی شاه عباس، شخص مهم در ونیز به قدرت رسیدند که از بین آن‌ها باید به ماریو گریمانی^۴ اشاره کرد. نقاشی به جای مانده از سال ۱۶۰۳ میلادی، توسط گابریل کالیاری^۵، او را در حال دریافت هدایای شاه عباس نشان می دهد (تصویر ۲) (فرهنگ پور، ۱۳۹۹: ۵۷). تلاش برای حفظ این واقعه در مهم ترین کاخ موجود در شهر ونیز، حضور پر تعداد مقامات وقت این شهر و جایگاه فرستادگان ایران در این نقاشی را می توان نشانه اهمیتی دانست که، جمهوری ونیز و شخص ماریو گریمانی برای این رابطه و ثبت این لحظه تاریخی قایل بوده اند.

است. پیتر و دلا واله^۳ (۱۶۶۴)، در «سفرنامه پیتر و دلا واله»، به تشریح اتفاقاتی که برای او در سفرش به ایران در قرن هفدهم میلادی رخ داده است - از جمله دیدار با شاه عباس -، پرداخته است. علاوه بر کتب ذکر شده، مقالاتی نیز در این باره به چاپ رسیده اند. اما پژوهش‌های انجام شده در ایران، اکثراً به دلیل عدم دسترسی به مدارک به جای مانده از عصر شاه عباس اول - که عمدتاً در آرشیوهای اروپایی نگهداری می شوند - کمتر قادرند درباره جزئیات روابط میان ایران صفوی و عصر شاه عباس بزرگ و اروپا و به ویژه، جمهوری ونیز اطلاعاتی را ارائه نمایند. پژوهش حاضر با توجه به در دست داشتن بخشی از مدارک که در آرشیو ونیز نگهداری می شوند، به بررسی و تشریح این مدارک پرداخته است و بخشی از آثار موجود در موزه کورر را - که امکان پیگیری این روابط در آن‌ها وجود دارد - معرفی کرده است.

تاریخچه روابط جمهوری ونیز و شاه عباس اول

شاه عباس اول، پس از به سلطنت رسیدن، بودجه زیادی به استحکام ارتش ایرانی و تحکیم نظامی مرزهای کشور اختصاص داد. احیای امنیت داخلی، قانون و نظم، تجدید سازمان سپاه و اصلاح نظام مالی و باز پس گرفتن سرزمین‌های اشغالی از عثمانی، از مهم ترین کارهای او بود که در کتاب‌های مختلف بارها به آن‌ها اشاره شده است. مقارن پادشاهی او، امپراطوری عثمانی گسترش به غرب را سرعت بخشید و سرزمین‌های جدیدی را به تسخیر خود درآورد. این مساله ایتالیایی‌ها و به ویژه، جمهوری ونیز را - که تامت‌ها راه‌های تجاری موجود بین شرق و غرب را تحت کنترل خود داشت - نگران از دست دادن این قدرت کرد و آن‌ها را بر آن داشت، تا جهت حفظ قدرت خود، به دنبال راهی برای مقابله با ترکان عثمانی باشند (Viallon, 2008: 41-60). به موجب همین ضرورت در سال ۱۵۹۲ میلادی، پاپ کلمنت هشتم، نامه‌ای برای شاه عباس فرستاده بود که در آن از الزام وجود وحدت جهت مقابله با ترکان صحبت نموده بود. شاه عباس نیز در جواب نامه‌ای برای وی فرستاده بود (Fekete, Lajos, Hazai, 1977: 469-475).

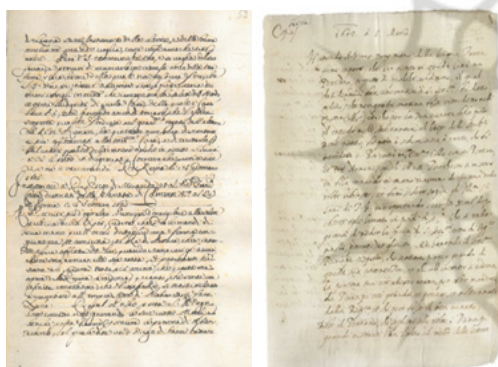
تصویر ۲- گابریل کالیاری، ماریو گرمیانی در حال دریافت هدیه‌های شاه عباس، ۱۶۰۳ میلادی، رنگ و روغن روی بوم، ونیز، کاخ پادشاهی (URL1).

مهم‌ترین مدارک مربوط به دوره شاه عباس اول در آرشیو ملی ونیز و بررسی رویکردی در این مدارک

اطلاعات موجود در نوشته‌های مورخان یا جهان‌گردان ایتالیایی در مورد عصر صفوی را می‌توان به‌عنوان یک پارچه‌ترین اطلاعات در نظر گرفت. آن‌چه که امروزه در آرشیو شهر ونیز وجود دارد، به ضرورت‌های متفاوت از جمله سیاست، تجارت، به وجود آمدن اتحاد و... نوشته شده است، که به صورت‌های مختلفی از جمله سفرنامه، دفتر یادداشت، فاکتور، چاپ و نقاشی وجود دارند و نکته واحد بین آن‌ها هم توجه ایتالیایی‌ها به ایرانیان عصر صفویه است. پیتر و دل‌واله، یکی از معروف‌ترین جهانگردان ایتالیایی، همانند همتای آلمانی خود، آدام اولناریوس^۶، سفیر فردریش سوم^۷، از شخص شاه عباس با صفات حسنه یاد کرده و این‌گونه نوشته است: «شخصی قابل ستایش، شکارچی خستگی‌ناپذیر، جنگ‌جویی خیره، کاپیتانی عالی، شوالیه‌ای عجیب و غریب، شخصی محترم و خوش‌برخورد و پادشاه دولتی بزرگ» (Della Valle, 1628:3). او هم چنین، در سفرنامه خود این‌گونه نوشته است: «به‌طور کلی، شاه عباس برای ملتش نه تنها یک پادشاه خوب، بلکه در عین حال، پدر دلسوز و مهربانی است» (Della Valle, 1664:132). این در حالی است که بسیاری از هم‌عصران او از این پادشاه به‌عنوان شخصی وحشت‌برانگیز یاد کرده‌اند (Cessi, 1993:199-234). این‌گونه‌گویی در توصیف او را می‌توان نتیجه نوع روابط او با کشورهای مختلف دانست. مدارکی که امروزه، در آرشیو ونیز و موزه کوژر

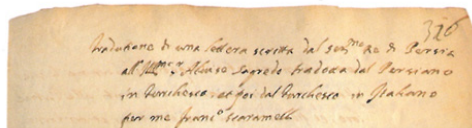
به جای مانده‌اند و بخش اعظم آن از سمت شخص شاه به جمهوری ونیز ارسال شده‌اند، نسبت به مدارک توصیفی از اهمیت بیش‌تری برخوردارند. بخش مهمی از این مدارک مربوط به سال ۱۶۰۳ میلادی است که در آن فتحی بی، به‌عنوان سفیر شاه به ونیز وارد شد (Hanß, 2013:35).

نامه‌ارسالی شاه عباس به گرمیانی که این سفیر با خود به همراه داشت و به منظور خرید سلاح نوشته شده بود، یکی از مهم‌ترین این مدارک به جای مانده مربوط به آن سال است (تصویر ۳). شاه عباس، در این نامه، سه هدف اصلی خود، یعنی ایجاد روابط دوستانه، افزایش سلاح‌های جنگی و گسترش روابط تجاری را به‌محترمانه‌ترین شکل ممکن بیان کرده است. می‌توان گفت که سیاست نوین برون‌مرزی شاه عباس تا قبل از آن سابقه نداشته و این سبک از گفتگو، به واسطه او به وجود آمده است.

تصویر ۳- نامه‌های موجود در ونیز هم‌زمان با حضور فتحی بی در این شهر. سمت راست (کتابخانه موزه کوژر، شماره ۲۷۲۷ Cicogna). سمت چپ (آرشیو ونیز، Documenti persiani, busta unica, n7)

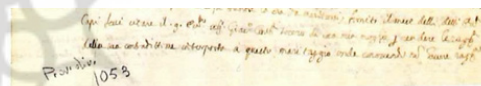
سند حضور فتحی بی در مجلس سنای ونیز، اولین سند ایتالیایی است که به حضور یک ایرانی در ونیز اشاره دارد. طبق مدارک، در تاریخ ۱۸ ژوئن ۱۶۰۳ او از گنجینه سن مارک بازدید کرده است: «[...] تاجر فارسی که با نامه‌ای از طرف شاه برای مقامات ما، به این شهر آمده است، از سالن تجهیزات جنگی و جواهرات موجود در گنجینه سن مارک بازدید نمود» (Gagliardi Mangialli, 2013:71). بنا بر رسم دیپلماتیک آن زمان جمهوری ونیز، از دولت‌مردان خارجی دعوت می‌شد تا از سالن ادوات جنگی کاخ پادشاهی^۸ و گنجینه کلیسای سن مارک بازدید

تصویر ۵- بخشی از نامه شاه عباس به آلسیو ساگرادو (کتابخانه موزه کورژ، شماره Cicogna 27278).

هنر- صنعت در کشورمان هستند. با وجود این که این اولین باری نبود که، شاه عباس از اتباع خارجی در سمت سیاسی استفاده می کرد و انتصاب دون رابرت شرلی^{۱۲} انگلیسی به عنوان سفیر شاه عباس در رم (دلا واله، ۱۴۰۰: ۵۸)، نشان از رویکرد جدید وی در سیاست های برون مرزی دارد؛ اما رفتار او در دعوت از یک فرد خارجی برای تجارت ابریشم، فصل جدیدی از روابط سیاسی و نگرش اقتصادی او را نشان می دهد. دلا واله نیز روی این مساله تاکید کرده است: «... [علاوه بر این که شاه بسیار مشتاق است، ابریشم خود را از چنگ ترک ها برهاند، می خواهد تا حد امکان با تعداد بیش تری از دول غربی رابطه برقرار سازد و با آن ها به تجارت پردازد و به سکونت در خاک ایران تشویق شان کند]» (دلا واله، ۱۴۰۰: ۱۲۵). او هم چنین، خاطر نشان کرده است که، شاه برای ارتقای سطح پارچه بافی ایران از متخصصان ایتالیایی در این حوضه به خوبی استقبال می کرده است و قصد داشته تا تعدادی از پارچه بافان ونیزی را به ایران دعوت کند (همان: ۱۴۶). بارتولومئو چکتی^{۱۳} در کتاب آمار بایگانی های شهر ونیز^{۱۴} در دهه هشتم قرن ۱۹ میلادی، از مدارک ایرانی در آرشیو این شهر صحبت کرده؛ ولی اشاره ای به تاریخ و تعداد آن ها نکرده است؛ اما فهرست مربوط به اواخر قرن ۱۹ میلادی، نشانه هایی از مدارک قید شده توسط چکتی مبنی بر ارسال نامه از طرف شاه عباس را تایید می کنند. «نامه شاه به پادشاه ونیز برای خرید اسلحه ۱۶۰۲-۱۶۱۶ (شماره: ۸۳a, ۸۳b)»، «نامه های شاه ایران در سال ۱۶۲۸ (شماره: ۸۳c)»، سال ۱۶۴۲ (شماره: ۸۳d)، ۱۵۴۰ (شماره: ۸۴) و ۱۶۷۰ (شماره: ۳۰۷)» (466-480: Cechetti, 1886)، نامه های قید شده در این فهرست همگی بر قدرت گرفتن روابط ایران صفوی و جمهوری ونیز در دوره این پادشاه تاکید دارند^{۱۵}. با توجه به این مدارک می توان به خوبی دریافت که شاه عباس اتحاد

نمایند. رییس این گنجینه، بعد از پادشاه جمهوری ونیز، مهم ترین شغل دولتی را داشت و گزارش باز دیده ها برای ثبت در آرشیو به دستور او توسط دادستان های مخصوص گنجینه نوشته می شدند؛ از این روی، اشیای اهدایی شاه عباس نیز نوشته و ثبت شده اند. در یکی از مدارک مربوط به ایشیا، این طور نوشته شده است: «اعلام می شود که نماینده شماره ۶»، فرشی برای آقای ژونان باتیستا پادوین^۹، نماینده و صدراعظم داخلی، تحویل گرفته که از طرف پادشاه ایران هدیه شده است» (Ibid: 73). هم چنین، در یکی از فهرست های مربوط به دارایی های کلیسای سن مارک در تاریخ ۲۱ سپتامبر ۱۶۰۶ میلادی، نوشته شده توسط جووانی مافی^{۱۰} (Ibid). هدایای ارسالی شاه عباس و تحویل گیرندگان در ۷ صفحه قید شده اند (تصویر ۴). اهتمام و دقت اسناد، حاکی از اهمیتی است که مقامات جمهوری ونیز به حفظ طولانی مدت این رابطه داشتند. می توان گفت که، سند نویسی با موضوعیت شاه عباس و جمهوری ونیز در ابعاد مختلف، یکی از انواع سند نویسی های جدیدی بود که در سایه جهان بینی شاه عباس

تصویر ۴- قید شدن نام پریولی به عنوان دریافت کننده نامه شاه عباس (کتابخانه موزه کورژ، شماره ۱۶۲۷).

به وجود آمد. یکی از مهم ترین جنبه های موجود در این اسناد را می توان در ارتباط با مسایل اقتصادی مشاهده کرد. در فرمان ابلاغ شده به افح بی در سال ۱۶۰۰ میلادی، به داشتن قصد تجاری اشاره شده و در بخشی از این فرمان -که مربوط به هشتم ژوئن همان سال است- نوشته شده: «... [درب دفاتر تجاری همیشه باز است و تجارت و کارهای مربوطه تشویق می شوند]» (ASVe, Busta Unica, persia, doc, 17). از آن جایی که، توسعه اقتصاد ملی بر پایه صادرات ابریشم از تصمیمات مهم شاه عباس به حساب می آید، در سال ۱۶۲۷ میلادی، با ارسال نامه ای مستقیم به آلسیو ساگرادو^{۱۱} که اکنون در کتابخانه موزه کورژ ونیز نگهداری می شود، از او دعوت کرد، تا برای تجارت ابریشم به ایران بیاید (تصویر ۵).

تصویر ۶- مخمل بافته شده در اصفهان، مربوط به دوره صفوی،
۱۳۶×۱۳۶ سانتی متر، ونیز (کاخ مونیگو،
شماره 37، n. XXII، CL).

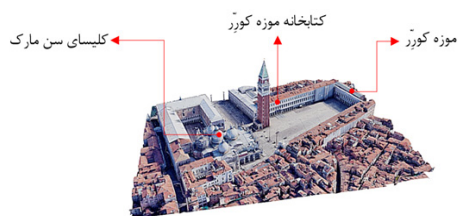
بافت پارچه حاوی موضوعی که برای غریبان بسیار حایز اهمیت است، می تواند یکی دیگر از دیدگاه های نوین شاه عباس در نوع گفتمان بین المللی او در راستای احترام به دولت مردان غربی - که در بسیاری از موارد اشخاصی مذهبی انتخاب می شدند - باشد؛ که احترام بسیار زیاد به فرستندگان و کالاهای ایرانی فرستاده شده به وسیله شاه عباس به غرب را به همراه داشت. طبق مدارک به دست آمده، با توجه به ازدیاد کالاهای فرستاده شده از جانب شاه عباس، دولت مردان جمهوری ونیز تصمیم گرفتند که، آن ها را ارزش گذاری کند و بودجه ای هم جهت میزبانی و ارایه خدمات به نمایندگان ایرانی و هم چنین، برای فرستادن هدایا به ایران نیز در نظر گرفتند. میزان این بودجه که یا به صورت پول نقد در نظر گرفته می شد و یا در قالب یک اثر هنری، توسط گروهی از نمایندگان ونیزی انتخاب می شد^{۱۷}. این میزان توجه به این هدایا، علاوه بر ارزش زیاد مادی و معنوی که داشتند، به خاطر نوع برخورد شخص شاه عباس با مضامین این قطعات و هم چنین، با دولت مردان اروپایی هم بود. شاه عباس علاوه بر اهداف سیاسی و ایجاد روابط دوستانه، با هدف معرفی ابریشم ایران، طیف وسیعی از بافته های ایرانی را به ونیز فرستاد. مدرک فرستاده شده به همراه فتحی بی، هم چنین، به فرش های ارسال شاه عباس برای کلیسای سن مارک که امروزه در ونیز نگهداری می شوند (تصویرهای ۷ و ۸)، اشاره دارد (Denny, 2007: 184-205).

بر علیه دشمن مشترک را به فرصتی برای روابط فرهنگی، تجاری و دوستانه تبدیل کرده و نوعی گفتمان چندگانه جدید در تاریخ سیاسی ایران به وجود آورده است؛ که یکی از نتایج آن، بازنمایی هنر ایران در هنر ونیز و جهان غرب است. خوشبختانه آمار هدایای ارسالی شاه عباس به ونیز، به دلیل اهمیت وی و با ارزش بودن کالاها - خصوصاً ابریشم - بسیار دقیق ثبت شده اند. یک قطعه پارچه با موضوع بشارت (تصویر ۶)، که امروزه بخشی از آن در کاخ مونیگو^{۱۶} ونیز نگهداری می شود، جزو اولین هدایای فرستاده شده از طرف شاه عباس است که توسط شخص اول ونیز دریافت شده است. (reg ASVe, .10, 8v- c8). (Senato, Deliberazione Costantinopoli)؛ که احتمالاً نقوش جانوری متعلق به دوره صفوی داشته است (حسینی، برمکی و حسینی صدر، ۱۳۹۹: ۲۸). مدارک مختلفی که از این پارچه صحبت کرده باشند، اکنون در دست هستند که در آرشیو ونیز نگهداری می شوند: «مرد فرستاده شده از طرف پادشاه ایران، برای برخی نیازهای خاص [...]، همان مردی که در نامه های پادشاه با نام سِتَح بی معرفی شده است و با نام پادشاهش، حامل یک قطعه پارچه طلائی است که طرح باکره مقدس و جبرائیل روی آن وجود دارد. این پارچه بعداً به سالن مجلس منتقل شد [...]». نماینده مجلس آن زمان با پاسخی که برای پادشاه مذکور فرستاد، ۲۰۰ دوکاتی (نام واحد پول) هم به عنوان پاداش پرداخت کرد» (reg. 10, 7v-8). در مدرک دیگری نیز به این پارچه اشاره شده است و ما را از این که جزو هدایای ارسالی توسط فتحی بی بوده است، مطمئن می کند: «یک ردای قرمز زری، یک مخمل بافته شده با طلا و نقره، یک پارچه بافته شده زری با موضوع مسیح و مادرش مریم، سه قطعه پارچه طلائی و سه قطعه پارچه مبللی» (reg. ASVe, Commerciali, 26, 179v.c). پارچه بشارت، احتمالاً به دست بافنده یونانی مسیحی که در اصفهان حضور داشته، بافته شده است. دلاواله در سفرنامه خود اشاره کرده است که، با این بافنده به شخصه دیدار داشته است (دلاواله، ۱۴۰۰: ۱۴۶).

به سفارش مجلس ونیز در تاریخ ۱۱ دسامبر ۱۷۸۳ میلادی، به مراسمی اشاره شده که به استقبال از رسیدن سفیر پادشاه ایران به ونیز و انجام مکاتبات با او پرداخته است. این مدرک، ماندگاری روابط سیاسی و اقتصادی بین دو کشور را هم‌چنان به صورت ممتد و قدرتمند در نیمه دوم ۱۷۰۰ میلادی، تأیید می‌کند؛ و آن‌چه که در این تبادلات اهمیت بسیار زیادی دارد، ورود این کالاها به هنر وقت و مورد توجه قرار گرفتن چهره فرستندگان او توسط هنرمندان مقیم در ونیز است.

حضور شاه عباس اول و فرستادگانش در برخی از آثار موجود در موزه کورر به مثابه ژانر هنری جدید

موزه کورر یکی از مهم‌ترین موزه‌های شهر ونیز است که در ناحیه مرکزی این شهر - میدان سن مارک - واقع شده است. ساختمان اصلی این موزه در سال‌های فرمان‌روایی ناپلئون بر ایتالیا (۱۸۰۶-۱۸۱۴ م.)، ساخته شده است. این موزه در ابتدا، برای نگهداری از مجموعه شخصی تئودور کورر^{۲۰} - یکی از مهم‌ترین مجموعه‌داران ایتالیایی - در نظر گرفته شده بود؛ که بعد از مرگ وی در سال ۱۸۳۰ میلادی از وی به جای مانده بود (تصویر ۹). باگذشت زمان، این موزه هم در ساختمان و هم در مجموعه پیشرفت کرد و در حال حاضر در دو بخش کتابخانه و موزه در حال فعالیت است (URL5). در کتابخانه این موزه، کتاب‌های مختلفی از زمان صفویه به جای مانده است که می‌توان در آن‌ها حضور چهره‌های ایرانی را مشاهده کرد.

تصویر ۹- میدان سن مارک و محل قرارگیری کلیسا، موزه و کتابخانه (URL3).

تصویر ۷- فرش ارسال شده از طرف شاه عباس، ایران، اصفهان، اوایل قرن ۱۷ میلادی، بافته شده با نقره و ابریشم، ۱۹۲×۱۳۱ سانتی متر، ونیز، موزه سن مارک، شماره ۲۲ (Gigliardi Mangili, 2013: 66).

تصویر ۸- فرش ارسال شده از طرف شاه عباس، ایران، اصفهان، اوایل قرن ۱۷ میلادی، بافته شده با نقره و ابریشم، ۲۵۸×۱۸۱ سانتی متر، ونیز، موزه سن مارک، شماره ۲۶ (Gigliardi Mangili, 2013: 66).

نکته مهمی که در این تبادل کالا در گونه‌های مختلف وجود دارد این است که، برخی از کالاهایی که شاه عباس به ونیز فرستاده، جزو مواردی هستند که جمهوری ونیز به خاطر تولید و در اختیار داشتن آن‌ها، در دنیا معروف بود. در این بین، از تولید پارچه هم نمی‌توان چشم‌پوشی کرد. ونیز در این دوره به بافت پارچه‌های مخمل با کیفیت بسیار بالا شهرت داشت. پیترو دلا واله نیز به این مساله اشاره کرده است: «می‌دانم که شاه عباس، فرستادگانی برای پیدا کردن آن‌ها (بافندگان) به ونیز فرستاده است» (225: Della Valle, 1664). از نوشته او می‌توان فهمید که، شاه عباس علاوه بر پارچه، نیروی کار ماهری را که در این رابطه در ونیز وجود داشته، درخواست کرده است. اگرچه نمی‌توانیم مطمئن باشیم که، تمام مدارک فرستاده شده از طرف شاه عباس در ونیز، همگی در طول تاریخ مانده‌اند؛ اما می‌توان مطمئن بود که روابط اقتصادی و تجاری زیادی تا آخرین سال‌های پادشاهی وی و حتی بعد از او با این جمهوری در جریان بوده است. در صفحه ۵۲ کتاب آنتونیو دیندو^{۱۹}

لورنزو کراسو، نویسنده و شاعر ایتالیایی، در کتاب خود که به معرفی شخصیت‌های برجسته معاصرش اختصاص دارد (Crasso, 1666: 68)، صفحه‌ای را برای شاه عباس در نظر گرفته و این پادشاه را در جوانی و با کلاه مخصوص قزلباش نمایش داده است (تصویر ۱۰).

تصویر ۱۱- راست: جاکومو فرانکو، چهره شاه عباس، ۱۵۹۶م. و نیز (کتابخانه موزه کورژ، شماره Vol. St. E۸۲). چپ: دومنیکوس کوستوس، چهره شاه عباس، و نیز (کتابخانه موزه کورژ، شماره E۵۷۸).

تصویر ۱۰- لورنزو کراسو، چهره شاه عباس در کتابش (کتابخانه موزه کورژ، شماره E296).

نویسندگان آن زمان، در کتبی که به قلم خودشان نگاشته شده بود، به صحبت از سفرای ایرانی و نمایش چهره آنان پرداخته‌اند. جدول ۱، به معرفی مهم‌ترین آثار این ژانر و هنرمندان مربوطه می‌پردازد.

این هنرمندان ملیت‌های مختلفی داشتند و وجه مشترک‌شان در استفاده از کلمه «صوفی» یا «صوفی بزرگ» در چهره‌نگاری‌ها برای اشاره به شخص شاه عباس و نمایش دقیق پارچه و مدل لباس او است. می‌توان این موضوع را در سفرنامه‌های غربیان مخصوصاً ایتالیایی‌ها - نیز مشاهده کرد؛ که شاه عباس با عنوان «بزرگ» یا «صوفی» شناخته می‌شد و در بسیاری از مدارک آنان با این عنوان حضور دارد. اکثر هنرمندانی که در این دوران، شاه عباس یا فرستندگان او را به تصویر کشیده‌اند نیز این مساله را رعایت کرده‌اند. این موضوع به خاطر اعتبار زیادی است که هنرمندان غربی به دلیل نوع دیدگاه موجود در غرب برای شاه عباس قایل بودند و قابل انکار نیست که این مساله تا حدودی مرهون تغییر شکل یافتن نوع روابط بین شاه عباس و جمهوری و نیز از سیاسی به دوستانه و فرهنگی است. توجه این هنرمندان به طرح‌های پارچه در نمایش چهره سفیران ایرانی و هم‌چنین، نمایش اتباع خارجی بالباس ایرانی، نشان از اهمیت ابریشم ایرانی و آشنایی غربیان با آن دارد.

جاکومو فرانکو، هنرمند-نویسنده‌ای ایتالیایی فعال در ونیز بود، که در کتاب خود، که آن هم به معرفی مهم‌ترین کاپیتان‌ها و شاهزادگان جهان اختصاص دارد (Franco, 1596: 31)، صفحه‌ای به شاه عباس اختصاص داده است (تصویر ۱۱ راست). دومنیکوس کوستوس^{۲۱} هنرمند و گراورساز فلاندری فعال در ونیز، در کتابی که در آن به شرح دربار سزار پرداخته، در صفحه‌ای شاه عباس را به تصویر کشیده و از شهرت او یاد کرده است (تصویر ۱۱ چپ). این مساله گویای اهمیت او در دنیای غرب است. این هنرمندان در نمایش لباس، طراحی پارچه و کلاه وی، نهایت دقت را به خرج داده‌اند که می‌تواند نمادی از احترام به وی نزد غربیان باشد. این نکته هم‌چنین، می‌تواند یکی از مهم‌ترین راه‌های انتقال نقوش ابریشم ایرانی در هنر ونیزی باشد که کمک شایانی به بازتاب این هنر در جهان غرب کرده است. حضور چهره‌های سیاسی ایرانی در هنر ونیز با ثبت چهره فتحی بی توسط کالیاری در مجلس ونیز (تصویر ۲، نفر دوم با ردای طلایی سمت راست گریمانی) شروع شد و به نوعی رسم در اروپا تبدیل شد. بسیاری از هنرمند-

جدول ۱. چهره سفیران شاه عباس، موجود در موزه کورژ توسط هنرمندان

شماره	نام هنرمند	عنوان اثر	مشخصات
1	جوانی گرومیرگ ^{۳۳}	یک سفیر ایرانی، آبرنگ روی مقوا، ۱۳×۱۹.۵ سانتی‌متر (Grevembroch, 1981, Vol. 2, 122)	نمایش دقیق نحوه لباس از قبیل کلاه قزلباش، پیراهن بلند، شال کمر، عبا.
2	اِکیدپوس سادلر ^{۳۴}	حسین علی بیگ، چاپ سنگی، ۱۹.۹×۱۳.۷ سانتی‌متر (URL1)	اشاره به کلمه صوفی، قید نام و مشخصات به زبان فارسی و لاتین، نمایش دقیق لباس و طرح پارچه.
3	اِکیدپوس سادلر	سینال خان، چاپ سنگی، ۲۳.۳×۱۵.۵ سانتی‌متر (Gagliardi Mangialli, 2013: 25)	نمایش چهره با استفاده از کلاه دُکبند ^{۳۵} ، نمایش طرح پارچه، استفاده از خط فارسی برای قید نام و اطلاعات، استفاده از کلمه صوفی.
4	اِکیدپوس سادلر	مهدی قلی بیگ، چاپ سنگی، ۲۵.۷×۱۸.۸ سانتی‌متر (Ibid)	نمایش چهره با لباس ایرانی و کلاه دُکبند، استفاده از خط فارسی و لاتین برای قید نام و مشخصات.
5	دومنیگوس کوستوس	حسین علی بیگ، چاپ سنگی، ۲۲×۲۲.۵ سانتی‌متر (URL2)	استفاده از کلاه پوستی، نمایش طرح پارچه، ذکر نام و مشخصات به لاتین، استفاده از کلمه صوفی بزرگ.
6	هنرمند ناشناس	رابرت شرلی، چاپ سنگی، ۲۲.۲×۲۲.۲ سانتی‌متر (Gagliardi Mangialli, 2013: 26)	نمایش چهره با سبک لباس ایرانی، قید نام و مشخصات به لاتین و عدم استفاده از فارسی، استفاده از کلمه صوفی، نمایش طرح پارچه.

نتیجه گیری

مجموعه اسناد بر جای مانده در آرشیو ملی ونیز به عنوان یکی از مهم ترین آرشیوهای حاوی مدارک عهد صفویه، ما را قادر می سازند تا از وجوه گوناگون، تصویری شفاف تر از شیوه ارتباط حکومت صفوی عصر شاه عباس اول و اروپا را ارائه نماییم. هر چند که این روابط توسط وی و دولت صفوی آغاز نشده بود؛ اما می توان گفت که، تغییر رویکرد وی به نوع اتحاد با اروپا، نقش بسیار مهمی در شکل دادن به فصل جدیدی از روابط خارجی ایران داشته است. با توجه به اسناد بر جای مانده، می توان دید که نگرش او نسبت به مسایل سیاسی، نقش مهمی در اندیشه وی نداشته و این اسناد به جز کلیاتی در زمینه وجود اتحادی دوستانه میان دو دولت را بازتاب نمی دهند؛ اما مجموعه نامه های او حتی به افرادی که به صورت مستقیم در زمینه تجارت فعالیت داشته اند و دعوت مستقیم وی از آن ها نیز نشانگر اهمیت روابط تجاری به عنوان هسته اصلی تلاش او برای ارتباط با ایتالیا بوده است که رویکرد نوینی در این زمینه را نشان می دهد. در زمینه تجارت، واردات مورد نظر وی از اروپا را سلاح تشکیل می دهد که می توان آن را ناشی از تلاش او برای مقابله با ارتش قدرتمند و مجهز عثمانی دانست که بر ایران برتری تسلیحاتی داشتند؛ اما در حوزه تجارت و صادرات به اروپا، در مرحله اول، تمرکز وی بر صادرات پارچه های ابریشمی به اروپا بوده که در این زمینه، علاوه بر رویکرد مستقیم دعوت از تجار خارجی، کارکرد هدایا در شکل دادن به این مهم قابل مشاهده است که بر تحکیم اتحاد، به عنوان نماینده هنر ایرانی و با هدف توسعه تجارت محصولات، انجام شده است. نتیجه این ارتباطات و فرستادن سفرای ایرانی به این کشور را می توان در دو دستاورد مهم پیگیری کرد: مورد توجه قرار گرفتن فرستندگان او و ثبت چهره های آنان به عنوان یک ژانر جدید هنر و توجه به سیما و لباس آن ها به عنوان یک فرهنگ متفاوت و به وجود آمدن سند نویسی جدید در جمهوری ونیز که به منظور ثبت این روابط و هدایای ارسالی او به ونیز به وجود آمده است - به همراه ارسال هدایایی که دارای ارزش معنوی و مادی است، هم زمان برای تحت تاثیر قرار دادن کلیسا و دول اروپایی؛

این رویکرد در مورد هدیه دادن فرش نیز دیده می شود. بازتاب گسترده قالی ایرانی به جای نمونه های عثمانی در دربارهای گوناگون اروپایی را باید در زمینه موفقیت های او در معرفی محصولات خود به جامعه غرب دانست. در مقابل، برخی شواهد نیز نشانگر آن است که، وی هم زمان پیشرفت های غیر در زمینه منسوجات را مدنظر داشته و سعی در جذب بافندگان اروپایی به منظور ارتقای تولیدات خود نموده است؛ بنابراین می توان گفت که، رویکرد او در مناسبات خارجی، شکل جدیدی از زمینه سازی را برای روابط ایران و اروپا رقم زد که مبنای تجارت در ادوار بعدی را شکل داد و بررسی اسناد بر جای مانده از ادوار بعد توسط دیگر محققان نیز ما را قادر خواهد ساخت تا بیش تر به نقش و اهمیت وی در توسعه روابط خارجی ایران آگاه گردیم.

پی نوشت

1. Museo Correr
2. Pietro della Valle
3. Mario Grimani
4. Gabriele Caliari
5. Adam Olearius
6. Friedrich III
7. Palazzo Ducale
8. Zuan Battista Padavin
9. Giovanni Maffei
10. Alsive Sagrado
11. Robert Shirley
12. Bartolomeo Cecchetti
13. Statistica degli archivi della città e provincia da Venezia
14. آرشیوهای ونیزی از این اسناد نگهداری کرده اند و طبق قرارداد های موجود در میان ایتالیا و اتریش، در بین سال های ۱۸۶۸ تا ۱۹۲۱ میلادی، این مدارک که طی پنجاه سال حکومت اتریش بر شهر ونیز و استان ونتو، به وین منتقل شده بودند (خصوصاً بین سال های ۱۸۴۲ تا ۱۸۶۳ میلادی)، به ونیز برگشتند.
15. Palazzo Mocenigo
16. این گروه Savi degli Ordini نام داشتند؛ اما در بسیاری از مدارک ونیزی، از آن ها با عبارت Cinque Savi della Marcanzia یاد شده است که به معنی «پنج نماینده امور دریایی» است.
17. Antonio Diedo
18. Formulario de' titoli che da Principi sogliano Praticarsi verso la Serenissima Repubblica by

Fortunes of Sir Thomas Sherley and his Three Sons, as well in Dutch Wars as in Muscovy, Morocco, Persia, Spain, and the Indies, Ithaca, New York: Cornell University Press.

Della Valle, P. (1628). *Delle Condizioni di Abbàs Rè di Persia*, Venice

_____. (1664). *Lettera 4. Da Farhad. Dè primi giorni di Maggio 1618*. In Schipano, Mario (1843). *Viaggi di Pietro della Valle il Pellegrino. La Persia, parte seconda*, (Vol. 1), Brighton: G. Cancia.

Denny, W. (2007). *Tessuti e Tappeti Orientali a Venezia*. In Carboni, S (2007). *Venezia e l'Islam 828-1797*, a cura S. Carboni, Venice: Marsilio.

Farhangpour, Y. (2020). Investigation the Presence of Lotto Carpets in Paintings of Northern Italy during the Renaissance. *Glory of Art (Jelve-y Honar)* Alzahra Scientific Quarterly Journal, 12(3), 55-64.

Fekete, L.; Hazai, G. (1977). *Einführung die Per-sische Paläographie: 101 Dokumente*. Budapest: Akadémiai Kiadó.

Franco, G. (1596). *Effigie naturali dei maggior prencipi et piu valorosi capitani di questa eta con l'arme loro*. Venice: Giacomo Franco pub.

Gagliardi Mangili, E. (2013). *I doni di Shah Abbas il Grande alla Serenissima*. Venice: Marsilio – Fondazione Musei Civici Venezia.

Grevembroch, G. (1981). *Gli abiti de Veneziani di quasi ogni età con diligenza raccolti e dipinti nel secolo XVIII*, Venice: Filippi.

Hanß, S. (2013), *Baili e ambasciatori, in Il palazzo di Venezia a Istanbul e i suoi antichi abitanti*, Venice: Universita C'Foscari di Venezia.

Hoseini, S.; Barmaki, F.; Hoseini Sadr, A. (2021). The Symbolic Function of Beasts of Prey in Safavi Court, based on Safavid Paintings. *Glory of Art (Jelve-y Honar)* Alzahra Scientific Quarterly Journal, 12(4), 17-31 (Text in Persian).

Kaempfer, E. (1937). *Journals of Engelbert Kaempfer*, First Published in 1727. New York, AbeBooks

Lokhart, L.; Morozzo, R.; Tiepolo, M. F (1973), *I viaggi in Persia degli ambasciatori veneti Barbaro e Contarini*, Roma: Ist.Poligrafico - Zecca Dello Stato- Archivi Stato.

Mack, R.E. (2002). *Bazaar to Piazza*, Los Angeles: University of California Press.

Neumann, C. (2019). *Mit dem Fremdem verbunden. Des 17. Jahrhundert als Zeit globaler Verflechtungen*, In Badisches Landesmuseum Karlsruhe (2019), Kaiser und Sultan – Nachbarn in Europas Mitte 1600 – 1700. Muchen: Hirmer Verlag GmbH.

Qazvini, M.M.(2004). *History of Safavid worldviews or Abbasnameh*, Tehran, IHCS(Text in Persian).

Rota, G. (2009). *Under Two Lions. On the knowledge of Persia in the Republic of Venice* (ca. 1450-1797), Wien: Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Schwartz, G. (2013). The Sherleys and Shah, Persia as the Stakes in a Rouge's Gambit, Inç Langer, Axel, Ala'I, Cyrus, Banas, Apulina et al (2013). Sehnsucht Persien. Austausch und Rezeption in der Kunst Persiens und Europas im 17. Jahnndert und Gegenwartskunst aus Teheran». Zürich:

Antonio Diedo

19. TeodoroCorrer

20. Domenicus Custos

21. Giovanni Grevembroch

22. Aegidus Sadeler

۲۳. پارچه‌ای سفید به طول شش یا هفت متر که مردان صفویه آن را دور سر خود می‌پیچیدند. جهان‌گردانی از جمله شاردن به این نوع پوشش اشاره کرده‌اند.

منابع

بولنوا، لوئیس (۱۳۸۳). *راه ابریشم*، ترجمه ملک ناصر نوبان، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

بیات، اروج بیک (۱۳۳۸). *دون ژوان ایرانی*، ترجمه مسعود رجب نیا، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.

تاورنیه، ژان بابتیست (۱۳۹۹). *سفرنامه تاورنیه*، ترجمه حمید ارباب شیروانی، تهران: نیلوفر.

حسینی، سجاد؛ برمکی، فاطمه و حسینی صدر، علیرضا (۱۳۹۹). کارکرد نمادین و حوش درنده در دربار صفوی بر مبنای نگارگری صفوی، *جلوه هنر*، دوره ۱۲، شماره ۴، ۳۱-۱۷.

شاردن، ژان (۱۳۹۵). *سفرنامه شاردن*، ترجمه اقبال یغمایی، تهران: توس.

شرلی، آنتونی (۱۳۸۱). *سفرنامه برادران شرلی*، به کوشش علی دهباشی، تهران: به‌دید.

فرهنگ‌پور، یاسمن (۱۳۹۹). بررسی حضور فرش‌های لوتو در نقاشی‌های شمال ایتالیا در دوره رنسانس، *جلوه هنر*، دوره ۲۱، شماره ۳، ۴۶-۵۵.

قزوینی، میرزا محمدطاهر وحید (۱۳۸۸). *تاریخ جهان آرای صفوی یا عباسنامه*، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

کمپفر، انگلبرت (۱۳۶۳). *سفرنامه کمپفر*، ترجمه کیکاووس جهانداری، تهران: خوارزمی.

References

Bayat,U. (1973). *Don Juan of Persia*. (M. Rajabnia, Trans) Tehran: Bongah-e Tarjomeh va Nashre Ket-ab.

Berchet, G. (1865). *La Repubblica di Venezia e la Persia*, Torin: Paravia e Comp.

Boulnois, L. (2004). *The Silk Road*. (M.N.Noban. Trans.) Tehran: Institute for Humanities and Cultural Studies

Cecchetti, B. (1886). *Statistica degli archivi della città e provincia da Venezia*, Venice: Prem.

Cessi,R.(1993). *IDiariidi Girolamo Priuli [AA. 1499-1512]*,Bologna:Zanchelli.

Chardin, J. (2016). *Chardin Travelogue*. (E.Yagh-maei. Trans.) Tehran: Tous.

Davias W. Elizabethons Errant (1967). *The Strong*

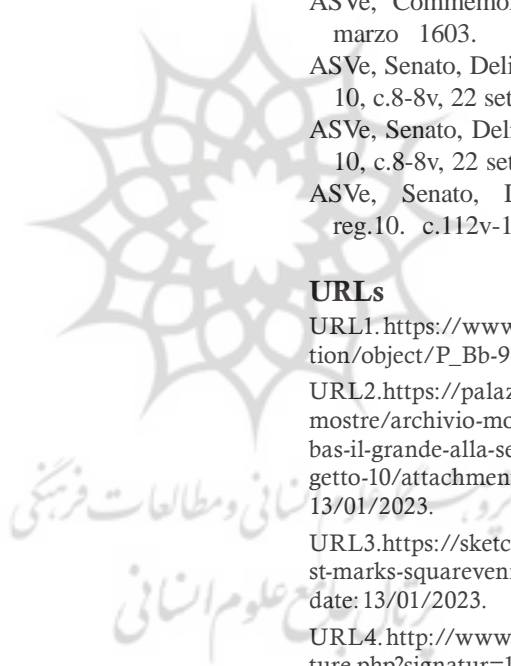
- Scheidegger & Spiess.
Shirley, A. (2002). *Shirley Brothers Travelogue*. (A. Dehbashi) Tehran: Behdeed
Tavernier, J. B. (2020). *The Six Voyages*. (H. Arbab Shirvani, Trans.) Tehran: Niloufar.
Viallon, Marie (2008). Venezia ottomana nel Cinquecento. *Epirotica chronica Ioannina*, 42, 41-60.

Documents in ASVe (National Archive of Venice)

- ASVe, Busta unica, Persia, doc. 4, 8 giugno 1600.
ASVe, Busta Unica, Persia, doc.16, 13giugno- 11 luglio 1611.
ASVe, Busta Unica, Persia, doc. 17.
ASVe, Busta Unica, Persia, doc.21, ante novembre 1612.
ASVe, Collegio, Cermoniali, reg. 10, 2 giugno 1600, cc. 7v-8.
ASVe, Collegio, Cermoniali, reg.10, 22 gennaio, 1609.
ASVe, Commemoriali, reg.26, c. 179v, 5 marzo 1603.
ASVe, Commemoriali, reg.26, c. 179v-180, 5 marzo 1603.
ASVe, Senato, Deliberazione Costantinopoli, reg. 10, c.8-8v, 22 settembre 1603
ASVe, Senato, Deliberazioni Costantinopoli, reg. 10, c.8-8v, 22 settembre 1603.
ASVe, Senato, Deliberazioni Costantinopoli, reg.10. c.112v-113v, 16 July 1604.

URLs

- URL1. https://www.britishmuseum.org/collection/object/P_Bb-9-96 access date: 13/01/2023.
URL2. <https://palazzoducale.visitmuve.it/it/mostre/archivio-mostre/i-doni-di-shah-abbas-il-grande-alla-serenissima/2013/01/4797/progetto-10/attachment/03-shas-abbas>, access date: 13/01/2023.
URL3. <https://sketchfab.com/3d-models/st-marks-squarevenicepiazzamarcobasilica>, access date: 13/01/2023.
URL4. http://www.tripota.uni-trier.de/single_picture.php?signatur=121_anon_0257 access date: 13/01/2023.
URL5. <https://www.venice-museum.com/corner-museum-piazza-san-marco.php>. access date: 15/05/2023.
[69b85f6b8a344512bef6610aa4c4b565](https://www.venice-museum.com/corner-museum-piazza-san-marco.php). access date: 16/05/2023.
URL4. <https://www.moma.org/artists/5392>
URL5. <https://www.tate.org.uk/art/artworks/goldin-nan-one-month-after-being-battered-p78045> (access date: 2022/03/24).

Reflection of Political and Economic Relations between Shah Abbas I and the Venice Republic in Documents and Artworks in the National Archive of Venice (ASVe) and Museo Correr ¹

Farinaz farbod²

Schoole Mostafawy³

Yasaman Farhangpour⁴

Received: 2023-01-21

Accepted: 2023-10-15

Abstract

The present research has been carried out following extensive studies and investigations. Before the Safavid period (1501-1736), the relations between Iran and the West were very limited, and there are only few available documents regarding the presence of Venetian merchants in Tabriz during the Ilkhanate period in Iran (1256-1356), the relations between Iran and Spain during the Timurid period (1370-1507), and the union of Iran with the Republic of Venice to confront the Ottoman Turks from the Aq Qoyunlu period (1450-1501). During the reign of Shah Abbas I (1588-1629) and following the expansion of the Ottoman Empire toward the West, the relations between Iran and the Republic of Venice (Serenissima at that time) reached their peak in the direction of unity against the common enemy - the Ottoman Empire - and as a result, part of the art, as well as, the way of Venetian document writing was influenced. Due to this necessity, in 1592, Pope Clement VIII (papacy: 1592-1605) sent a letter to Shah Abbas in which he spoke about the necessity of unity to confront the Turks. Although these relations were initially formed with a political approach, examining the documents of the National Archive of Venice (ASVe) and the works in the Museo Correr, the most important museum in Venice, located in St. Mark's Square indicates that in most of the letters exchanged between Shah Abbas and the Republic of Venice, the strength of

1. DOI: 10.22051/JJH.2023.42666.1924

2- Farinaz Farbod, Associate professor, Department of Textile and Clothing Design, Faculty of Art, Alzahra University, Tehran, Iran, Corresponding Author.

Email: f.farbod@alzahra.ac.ir

3. Schoole Mostafawy, Department of History of Art, Curature for Global Art History, Badisches Landesmuseum Karlsruhe, Germany.

Email: schoole.mostafawy@landesmuseum.de

4. Yasaman Farhangpour, PhD of Art and Performing History, Faculty of History, University of Florence, Florence, Italy. Yasaman.farhangpour@gmail.com

Email: Yasaman.farhangpour@gmail.com

cultural and friendly relations has been emphasized between these two countries. The continuation of these relations caused the attention of Italians to be drawn to Safavid Iran, and many historians and world travelers of this nationality detailed the geography, customs, history, and events of Iran in their writings. A large part of these writings, which have been written in various forms, including travelogues, diaries, and historical reports, in addition to the documents related to the commercial-political relations between Iran and Venice, are kept in the National Archive of this city today. One of the most important aspects of these documents can be seen in connection with economic issues. However, this type of document writing began in 1600 with the notification of Shah Abbas's decree to Efeh Bey, an important part of these documents dated back to 1603 and later years. In this year, Fethi Bey arrived in Venice as the Shah's ambassador. The document of his presence in the Senate of Venice is the first Italian document that refers to the presence of an Iranian in this city. This year, he brought along a letter from Shah Abbas, which was written to Mario Grimani the Duke of Venice. In this letter, Shah Abbas has expressed his three main goals in the most respectful possible way: establishing friendly relations, increasing military weapons, and expanding trade relations. A painting from 1603 by Gabriele Caliari in the Palazzo Ducale -Royal Palace of Venice- shows Grimani receiving gifts from Shah Abbas. The effort to preserve this event in the most important palace in this city, the presence of numerous officials of this city, and the position of Iranian envoys in this painting can be considered a sign of the importance that the Republic of Venice and Mario Grimani had in mind for this relationship and recording of this historical moment. Numerous gifts sent to the Republic of Venice by Shah Abbas and through his ambassadors, now form a section of the most important objects in the Museo Correr. The arrival of the ambassadors of Shah Abbas to Venice, as well as the emphasis on silk trade and the sending of goods from this king to the Republic of Venice, aroused the curiosity of Venetian and European artists living in Venice to learn more about this oriental culture and led to the formation of a new genre in Venetian art in which the artists recorded the face of Shah Abbas and his ambassadors, who in some cases were Europeans (such as the Shirley brothers), paying full attention to the face, clothes, fabric design, and details. According to the archival documents available, due to the increase in the goods sent by Shah Abbas, the political leaders of the Republic of Venice decided to value them and budget for hosting and providing services to Iranian representatives and sending gifts to Iran. This research seeks to find different aspects of these relations and challenges to answer questions such as what was the current relationship between Shah Abbas and the Republic of Venice and what dimensions did it include? Who were the most important people in the mentioned relationships? Was the goal of Shah Abbas in continuing the relations with the Republic of Venice only to unite against the common enemy? What artists have turned to recording the faces of Shah Abbas and his ambassadors? Which of the goods sent by Shah Abbas are currently stored in the city of Venice? In this respect, the documents available have been reviewed and analyzed. According to these documents, it can be well understood that Shah Abbas turned the alliance against the common enemy into an opportunity for cultural, commercial, and friendly relations and created a new multiple discourse in the political history of Iran. This point can be well examined from the gifts sent by him. One of the first gifts of Shah Abbas, which was sent to this city by Fathi Bey and has remained until now, was with the subject of Annunciation. The texture of the fabric containing a topic, that is very important for Westerners, can be another of Shah Abbas's new views in his international discourse in the direction of respect for Western statesmen who were chosen in many cases as religious persons which created great respect for senders and Iranian goods sent by Shah Abbas in the vision of Westerners Along with sending gifts that have spiritual and

material value, and simultaneously impress the church and the European countries, the king's approach is also seen in the gifting of carpets and the widespread reflection of Iranian carpets instead of Ottoman examples in various European courts created the ground of his success in introducing his products to the western society. On the other hand, some pieces of evidence also show that he considered other developments in the field of textiles at the same time and tried to attract European weavers to improve textile production. Therefore, it can be said that his approach to foreign relations established a new form of foundation for the relations between Iran and Europe, which formed the basis of trade in later periods, and the examination of documents left from later periods by other researchers also enabled us to be more aware of his role and importance in the development of Iran's foreign relations.

The method of conducting this research is descriptive-historical, and data collection has been done in the form of library and documentary. Since the information contained in the writings of Italian historians or world travelers about the Safavid era can be considered the most integrated information, this research first collected and analyzed the relevant historical information through library and archival research, and then introduced the artworks influenced by the arising of these relationships.

The results of the research show the approaches of Shah Abbas in his relations with the Republic of Venice in three political, cultural, and economic dimensions with the priority of expanding the cultural aspects, as a result of which, the recording of events related to Shah Abbas, his messengers and Safavid era in Iran in the documents of Venice, the recording of gifts from Iran, and paying attention to the visage and clothing of Iranian ambassadors as new subjects were popularized by artists living in this city. This issue should be considered as the primary basis for Europeans' understanding of Iran during the Safavid period, which while promoting Iranian culture and art in Venice and its expansion to other Western countries, led to the expansion of relations and the presence of more Europeans in Iran.

Keywords: Shah Abbas I, Safavid era, Venice Republic, National Archive of Venice, Museo Correr, Iran foreign relations

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی